SOMLÓVÁSÁRHELY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés 3

2. Somlóvásárhely bemutatása 5

3. Örökségünk 7

4. Eltérő építészeti karakterek bemutatása 10

5. Építészeti útmutató, ajánlások 14

Telepítés

Tetőhajlásszög

Magasság

Tetőforma

Terepalakítás

Színek

Kerítések

Kertek

Erkélyek, tornácok

Anyaghasználat

Ajtók, ablakok

Járdák, burkolatok

Homlokzatképzés

Részletek

6. Mai példák 33

7. Utcák, terek 34

8. Hirdetések, reklámtáblák 35

9. Impresszum 36

BEVEZETÉS

1

Somlóvásárhely egy Veszprém megyei község. Az évszázadok során természeti adottságaiból valamint történelméből, kulturális vonásaiból adódóan kialakult egy rá jellemző településkép. Célunk ennek bemutatása és megőrzése, melyhez segítségül készítettük el a község településképi arculati kézikönyvét.

Hangsúlyozni szeretnénk, hogy a jövő építőinek és felújítóinak javasolt elsajátítaniuk a közösségi gondolkodásmódot. Amikor telken belül arculati módosítást hajtanak végre, azzal egyúttal utcájuk illetve egész Somlóvásárhely megjelenését befolyásolják. Annak érdekében, hogy pozitívan változtassanak, nem árt ismerni a helyi építészeti hagyományokat, eljárásmódokat.

Ebben kívánunk segíteni. Figyelembe véve Somlóvásárhely természeti és építészeti örökségeit, javaslatot teszünk alkalmazható módszerekre, legyen szó építőanyagokról, színválasztásról és tetőhajlásszögről. Azért hogy még szemléletesebbé tegyük mindezt, ábrákkal és helyi fotókkal illusztrálunk. Más településekről hozott, kerülendő példákat is bemutatunk.

Kívánjuk, hogy Somlóvásárhely településképi arculati kézikönyve segítségére legyen minden építkezni-felújítani vágyónak!

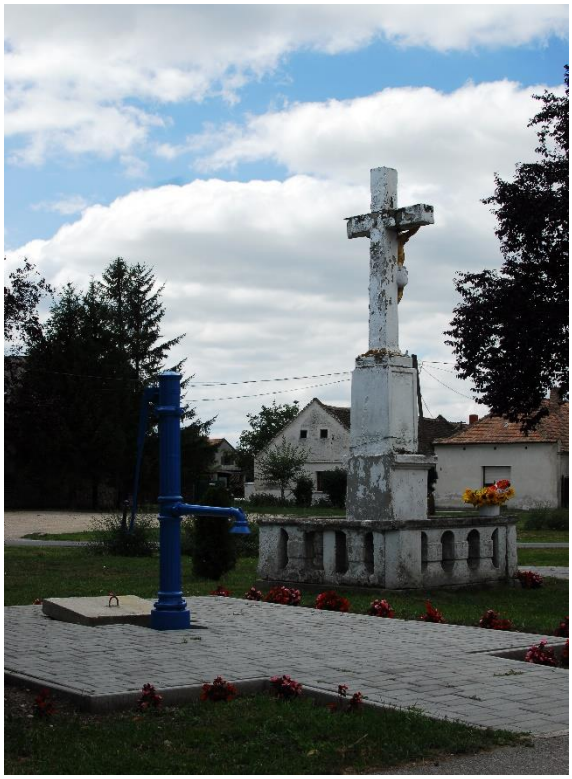

SOMLÓVÁSÁRHELY BEMUTATÁSA

2

Veszprém megye Devecseri járásában fekszik, a járásszékhelytől közúton 4 kilométerre található. Megközelíthető a Székesfehérvárt az osztrák határral összekötő 8-as főúton. A közúti közlekedésen kívül a Székesfehérvár–Veszprém–Celldömölk–Szombathely-vasútvonalon is elérhető a község. A következő településekkel határos: Doba, Borszörcsök, Devecser, Nemeshany, Bodorfa, Káptalanfa, Tüskevár, Somlójenő, Somlószőlős.

Régészeti leletek bizonyítják, hogy régóta lakott terület Somlóvásárhely térsége. A római korban itt feküdt Mogetiana, mely a korabeli források alapján az egyetlen városi önkormányzati joggal rendelkező település volt. A rómaiak hanyatlását követően megfordultak a környéken avarok, frankok, végül pedig a honfoglaló magyarok telepedtek le.

A település kialakulása előtt apácamonostor létesült, amelyet István király alapított meg saját királyi birtokából leválasztva. Később a monostor körül létrejött a falu, ami 1270-ben *Appachasomlya* (Apácasomló) néven lett ismeretes. Károly Róbert királytól 1325-ben heti vásár tartására és helypénz szedésére kapott engedélyt, így 1363-tól kezdve *Wassarhel* (Vásárhely) néven említették. 1423-ban Zsigmond király a kedvező fekvésű és sorsú településnek négy országos vásár tartására adott engedélyt. Ekkor már mezővárosként tartották számon Vásárhelyet. Az egyházi magánhadsereg gyengeségéből adódóan a község védelme a somlói vár feladata volt.

A XVI-XVII. században nehéz idők jártak a településre. Bár mezővárosi mivoltát megőrizte, egy időben a Csoron család zaklatásaitól kellett szenvednie a lakóknak és a monostornak. 1543-ban megjelentek a törökök is a vidéken, ami pusztulást hozott Vásárhelyre: mielőtt csatát vesztettek volna Zrínyi Péter horvát bán ellen, az oszmánok felégették a községet. 1552-t követően Somló várára kitűzték a lófarkas zászlót, ami megpecsételte a település sorsát. 1687-ben *Székes-Vásárhely* megnevezéssel illették.

Jóval a török alóli felszabadulást követően, 1799-ben Vályi András neves geográfus-statisztikus bemutatta a községet: „*magyar Mezőváros Veszprém Várm. földes Ura a' Religyiói Kintstár. Szabad hely vala. IV. BÉLA által Sz. Margitnak, és a' Nyúl-Szigetebéli Apátzáknak ajándékoztatott 1259-ben, 's azután számos Királyok által bírtokokban meg erőssíttettek, lakosai katolikusok, 's díszes Szentegyházok van, fekszik n. k. Borszörtsöknek, és Devetsernek szomszédságjokban, é. Kis Jenőhöz igen közel; postája is van; határbéli földgyeik kevesek, 's másutt is szereznek, jó boraik Somlyó hegyén teremnek.*"

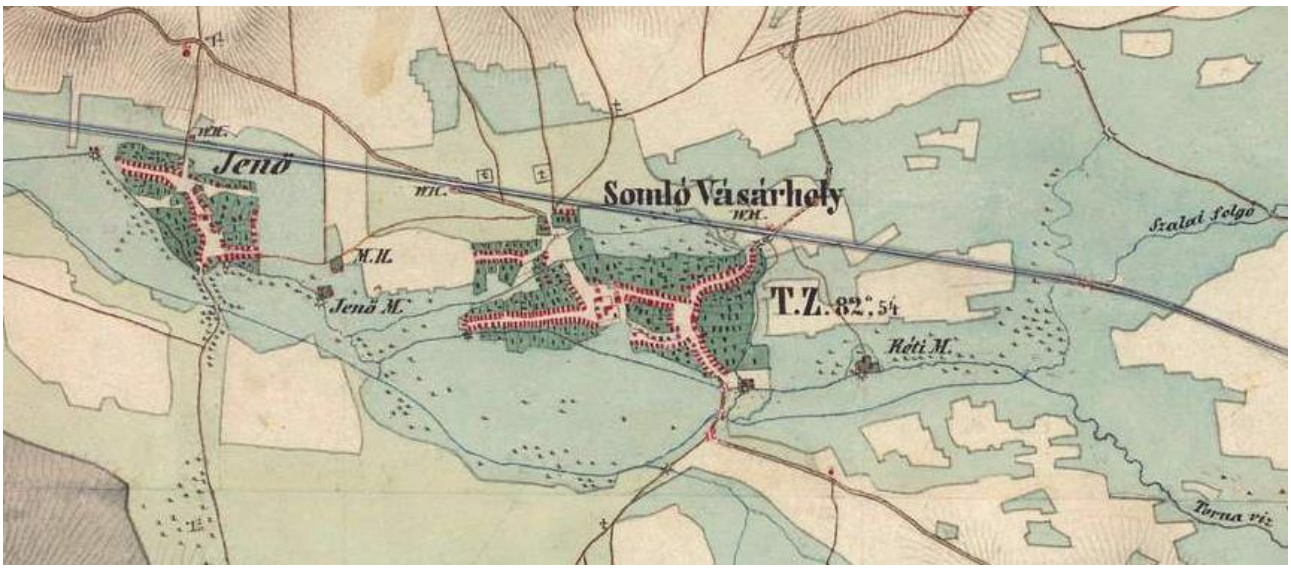

A második katonai felmérés (1806-1869)

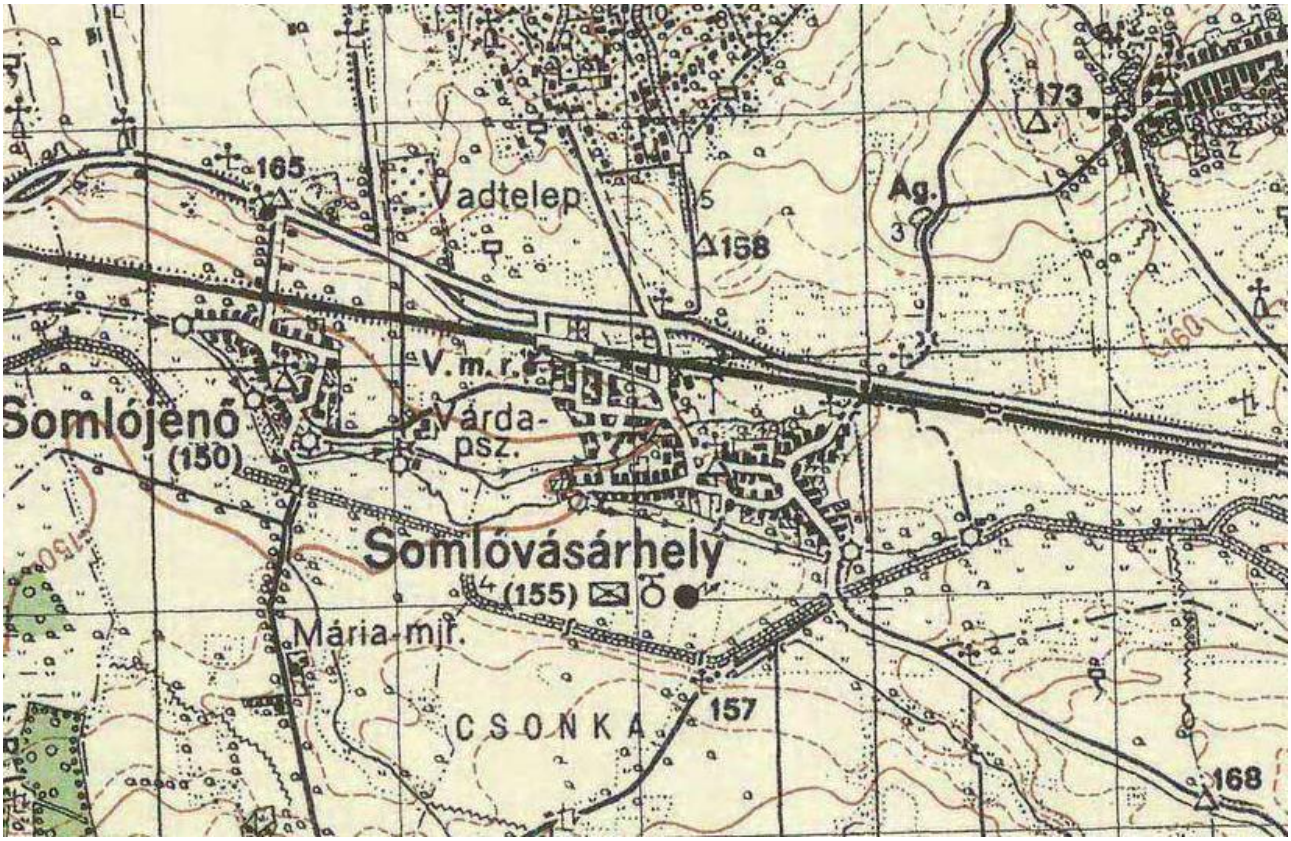

Az 1941-es katonai felmérés

1851-ben Fényes Elek akadémikus, földrajzi író is leírást készített Vásárhelyről: „*magyar m.v., Veszprém vmegyében, a hires somlói hegy déli tövében, ut. post Devecser, 1728 kath., 20 ref., 10 zsidó lak., kath. paroch. templommal. Szántófölde, rétje kevés, de jó. Jövedelmes malmok a Torna vizén. A somlói hegy déli oldalának legnagyobb része ide tartozik, s itt terem az egész hegyen a legjobb bor; kivált közepe táján; azonban mivel 4–5 év alatt fejlődik ki, drága szokott lenni. IV. Béla Vásárhelyt a hozzá tartozó uradalommal együtt a Nyul szigetében levő apáczáknak ajándékozta. Mostani birtokosa a kegyes alapitvány.*"

Az 1848-49-es szabadságharc és az első világháború között több csapás is érte a községet: elvesztette mezővárosi rangját, amivel együtt számos kiváltságtól is elesett Vásárhely. 1888-ban filoxérajárvány sújtotta a somlói szőlőket, amivel a helyi szőlősgazdák megélhetésének forrása pusztult el. Az első világháború során 62-en vesztették életüket Somlóvásárhelyről. A második világégés 40 áldozatot követelt a településről.

A szocializmus időszakában a somlóvásárhelyiek jelentős része az ajkai iparmedencében keresett munkalehetőséget, mert sem az állami gazdaság, sem a termelőszövetkezet nem tudott elegendő munkát biztosítani. A rendszerváltást követően, 1991 júniusában Antall József miniszterelnök Somlóvásárhelyen jelentette be a szovjet csapatok kivonulását az országból. 2010-ben a vörösiszap-katasztrófa érintette a község külterületét, a Torna-patak és közvetlen környezetének élővilága teljesen kipusztult.

A népességszám változása 1910-től 2015-ig: 1910-ben 1 833, 1941-ben 1 544, 1980-ban 1 233, 2001-ben 1 121, 2015-ben 1 108 fő.

ÖRÖKSÉGÜNK

3

Somlóvásárhely kialakulására, település- illetve utcaszerkezetének kinézetére hatással volt a Tornapatak, illetve jobb oldali mellékvize, mely három ágával a község belterületén összefutva tart a Tornába. Megfigyelhető, hogy a Somlay tér, a Sport, a Táncsics, a Bercsényi, a Rákóczi és a Kossuth utcák egyes szakaszain a telkek hátsó végei a mellékvízfolyások ágainak partjára futnak.

Nem kevésbé fontos tényező a település közlekedésföldrajzi helyzete. Bár a Dunántúl egyik legfontosabb kelet-nyugati útvonala, a 8-as főút napjainkban már a község külterületén fut, a három osztrák katonai felmérés (1763-1887) térképein látható, hogy a 8-as főút előtti időkben Somlóvásárhelyen (mint minden településen akkoriban) keresztülvezetett az országút. A megnövekedő forgalom hatására a terhet a 8-as főút megépülése vette le a faluról.

A főutcát a Vasút–Somlai–Vásárhelyi utca vonala alkotja, róla keleti és nyugati irányban ágaznak el a mellékutcák. A község többutcás szalagtelkes falu, melyen a telkek többnyire merőlegesek az utcákra. Elvétve rézsútosan elhelyezkedő szalagtelkeket is találhatunk, legszembetűnőbb példa erre az Aradi és Kisfaludy utcák. A település épületei követik a telkek tájolását; az ófalui részen a kerítésvonali, a később kiépült részeken inkább az előkertes kialakítás a jellemző. Általános a telek-oldalhatárra történő elhelyezés.

A lakóépület-állomány jelentős részét a régi, késő XIX. és kora XX. századi építésű, illetve a szocialista időszakbeli építészetre jellemző házak alkotják. A népi építészet községben megjelenő stílusjegyei a nyeregtetős kialakítás valamint a rövid homlokzaton lévő füstnyílások. Somlóvásárhelyen a szocializmus időszakára jellemző házak fő tulajdonsága a négyzetes alaprajz, a sátortetős kialakítás. Az utcafronton két darab háromosztatú ablak, továbbá előkertes kialakítás jellemző. Felújított épületet mindkét építészeti stílus hordozói közt láthatunk, ami általában megjelenésbéli változást, újrafestést, a XXI. század követelményeinek megfelelő nyílászáró-cserét, fűtésrendszer-korszerűsítést jelent.

Műemléki védelem alatt áll az egykori apácakolostor romja, a taposókút, továbbá az alábbi két nevezetesség.

Épített értékek

Szent István első vértanú templom

1788 és 1791 között épült a község barokkstílusú római katolikus temploma a Táncsics utcában. Berendezései közül a főoltár, a feszület, a szószék és a sekrestye bútorai XVIII. századiak.

Szent Margit kápolna

A Somló déli oldalában lévő kápolnát a XV. században, Mátyás király idejében a vásárhelyi apácák építtették. Az eredeti gótikus stílust a török pusztítás utáni, XVIII. századi átépítés során a barokk váltotta fel. Közvetlenül a kápolna mögött áll a Keresztelő Szent Jánosról elnevezett kis kápolna.

Természeti értékek

A Somló Tájvédelmi Körzet 1983-ban jött létre, mely részben Somlóvásárhely külterületén helyezkedik el. A körzet összterülete 585 hektár, ebből fokozottan védett 88 hektár. A Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatósága alá tartozik.

A pliocén korban a Pannon-tóba ömlő folyók lassan feltöltötték a mai település környékét. Miután a tó kiszáradt a harmadidőszak végén, a föld mélyében levő bazalttömegek egyes helyeken a felszínre kerültek. Ennek a vulkáni aktivitásnak köszönhetően jöttek létre a Tapolcai-medence tanúhegyei. A kitörések alkalmával, a kráternyílás kialakulásakor először lávadarabkák és vulkáni hamu szóródott ki. Ez a vulkáni törmelék a kráter környékére visszahullott, és rétegeződve kőzetté alakult. Ez az anyag a vulkáni tufa, ami a Somló esetében bazalttufának nevezhető. A vulkáni működés következő szakasza a lávafolyás volt. A kráteren keresztül kiömlött, majd megmerevedett lávatömegekből épült fel maga a Somló.

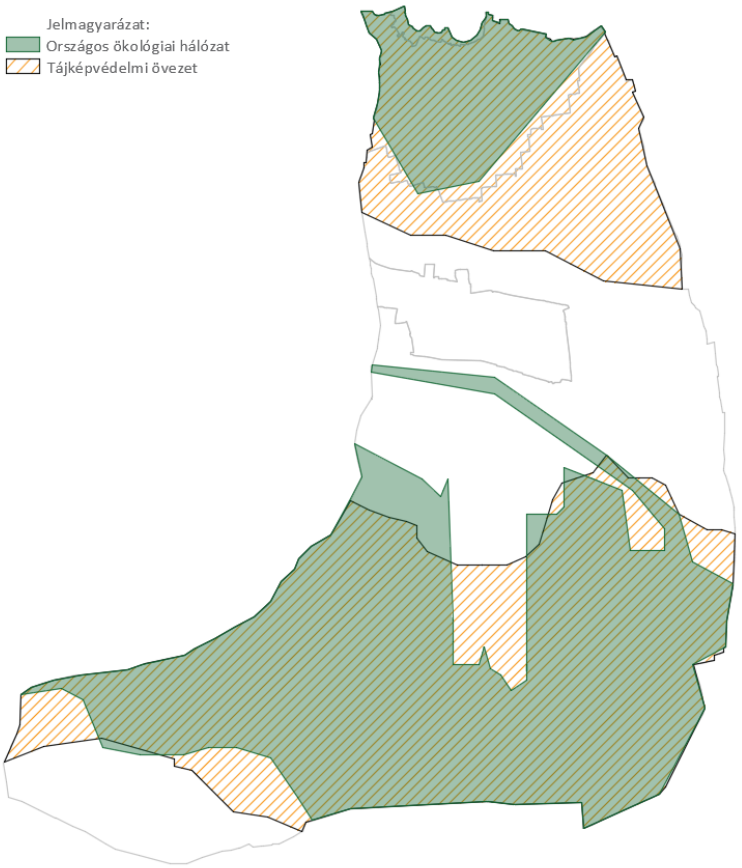

ELTÉRŐ ÉPÍTÉSZETI KARAKTEREK BEMUTATÁSA

4

Somlóvásárhely

Településképi szempontból három eltérő karakterű terület határolható le a településen: a belterület, a szőlőskertek a Somló hegyen, valamint a külterület.

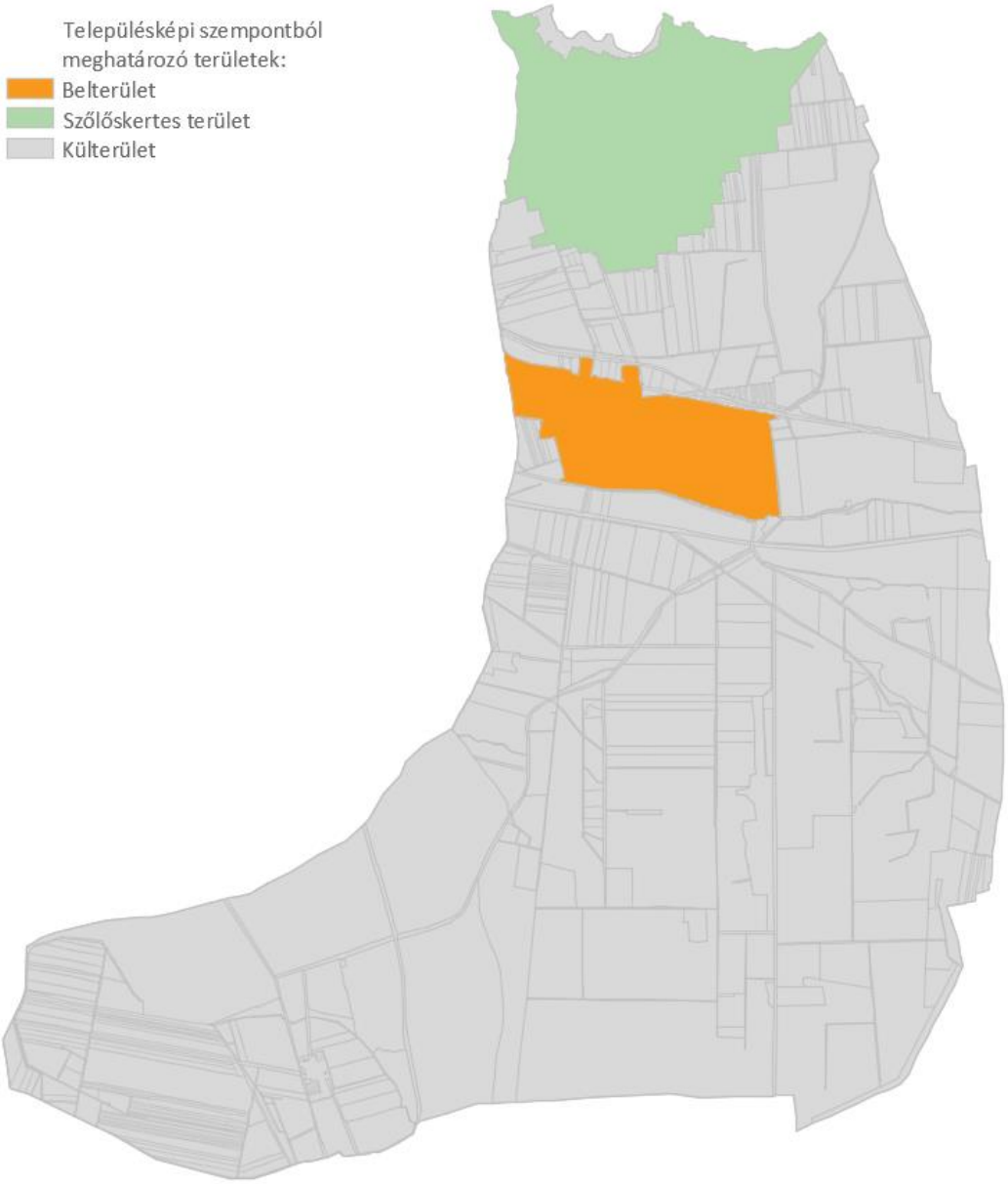

Somlóvásárhely belterülete

A katonai felmérések térképein látható, hogy Somlóvásárhely belterületének déli részén, a mai Szabadság tér, Táncsics utca adta a történeti településközpontot. A Rákóczi utca, Aradi utca, Kisfaludy utca az elsők között alakultak ki. Északabbra, a Vasút utcáról merőlegesen leágazó utak egyenes vonalú szerkesztése, tervezett formája utal a későbbi kialakulásra, de a Sport utcához kapcsolódó virágnevű utcák feltehetőleg a legfiatalabbak a településen.

Itt már megjelentek a többszintes, nyeregtetős, négyzet alaprajzú családi házak, de a község más részein az egyszintes, hosszanti elrendezésű épületek a jellemzők.

A hagyományos népi építészet legjellegzetesebb lakóházai oromzatukkal néznek az utcára, helyenként díszítőpárkánnyal rendelkeznek. A később kialakult utcákban gyakori, hogy az épület „L" alakban az utcával párhuzamos irányba fordul.

Szőlőskertes terület

Külterületen, a Somló hegy déli oldalán találhatók a szőlőskertek. Itt egy-egy kerthez a legtöbb esetben épület is tartozik. Ezek a kis alapterületű házak általában a szőlőműveléshez szükséges legfontosabb funkciót tartalmazzák, jellemzően pince is épül.

Általános a nyeregtető, a fehérre vakolt homlokzat, valamint a fa zsaluzatos nyílászárók alkalmazása. Ezek az elemek hozzájárulnak az egységes megjelenéshez ezen a településrészen.

Somlóvásárhely külterülete

A külterületen a szőlőket leszámítva nagy kiterjedésű mezőgazdasági területek, szántók és erdőségek találhatók. Ezek nem beépítésre szánt területek, azonban találunk beépíthető gazdasági telepeket a belterület környezetében, amelyek általában zöldsávval vannak körülvéve. Az épületállomány a funkciónak megfelelően alakul ki. Jellemző a csarnokszerkezetek építése, de a régi gazdaságoknál arányaiban a falusias karakterhez illeszkedő, hosszúkás alaprajzú, nyeregtetős épületeket hoztak létre.

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ, AJÁNLÁSOK

5

Somlóvásárhely belterülete

Ebben a fejezetben nem szeretnénk egyoldalúan állást foglalni, leszűkíteni a lehetőségeket, viszont szeretnénk bemutatni, hogyan kerüljük el a legáltalánosabb hibákat.

TELEPÍTÉS

Somlóvásárhelyen az oldalhatáron álló beépítés a jellemző, a telken belüli elhelyezkedés pedig az utcára merőleges rendszerű. Indokolatlanul elforgatni ettől a tengelytől és nagyobb mértékben hátrahúzni nem javasolt. A településközpontban (Táncsics u. Aradi u.) megfigyelhető az utcával párhuzamos telepítés is. Itt jellemzően a házak tömör kerítésekkel alkotott vonala ad egységes utcaképet. Az utcától azonos távolságra lévő házak, előkert nélkül, tömör kerítéssel zátsorú hatást keltenek, így a telepítés eltérő tetőforma esetén is harmonikus utcaképet eredményez.

A község pereme felé haladva általában előkertes telepítéssel épültek a lakóházak, ahol a településközpontra jellemző utcavonalas telepítés nem ajánlott.

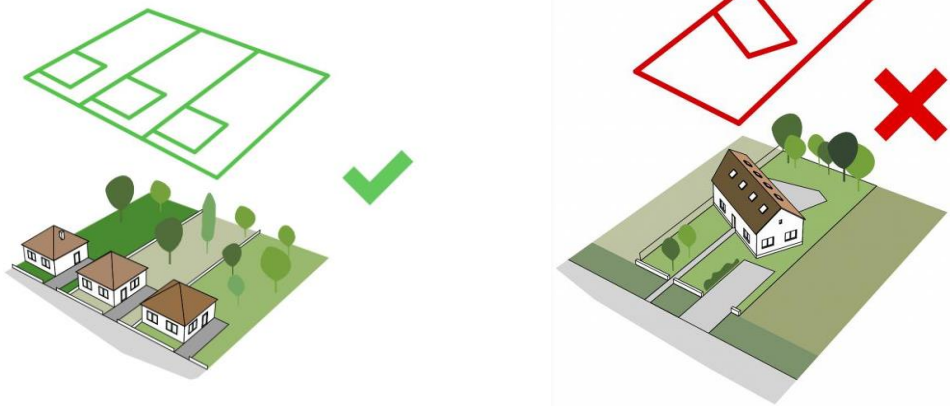

TETŐHAJLÁSSZÖG

Somlóvásárhely belterületén a meglévő lakóépületek tetőhajlásszöge általában 35-45 fok között van.

Új házak építésekor, felújításkor ügyeljünk arra, hogy hasonló tetőhajlásszöggel készüljenek, mint környezetükben lévők. Sem a túl magas, sem a túl alacsony hajlásszögű tetővel rendelkező épületek nem illeszkednek a település arculatához.

MAGASSÁG

Törekedni kell arra, hogy egy utcában hasonló magasságú épületek kerüljenek elhelyezésre.

A meglévő épületek közé ékelődő új házaknak hasonló magassággal kell épülniük, mint a környezetükben lévőké. A túl magas házak nem illeszkednek a falu utcaképébe. A településen rendszerint az egyemeletes épületek utcaképe adja a harmonikus településképet.

TETŐFORMA

Somlóvásárhely tetőformái változatos képet mutatnak. Míg a településközpontban általában konty- és csonka konytetők, addig a külterületeken jellemzően nyereg- és sátortetők figyelhetők meg. A nyeregtetős, vagy ritkábban sátortetős házakból álló utcaképbe nem javasolt tördelt, összetett tetőformájú épület. A manapság divatos, „mediterrán" tetőhajlásszögű, tetőformájú ház nem illeszkedik a történeti település arculatába, ezért ilyen tetőformájú épület építése itt nem javasolt.

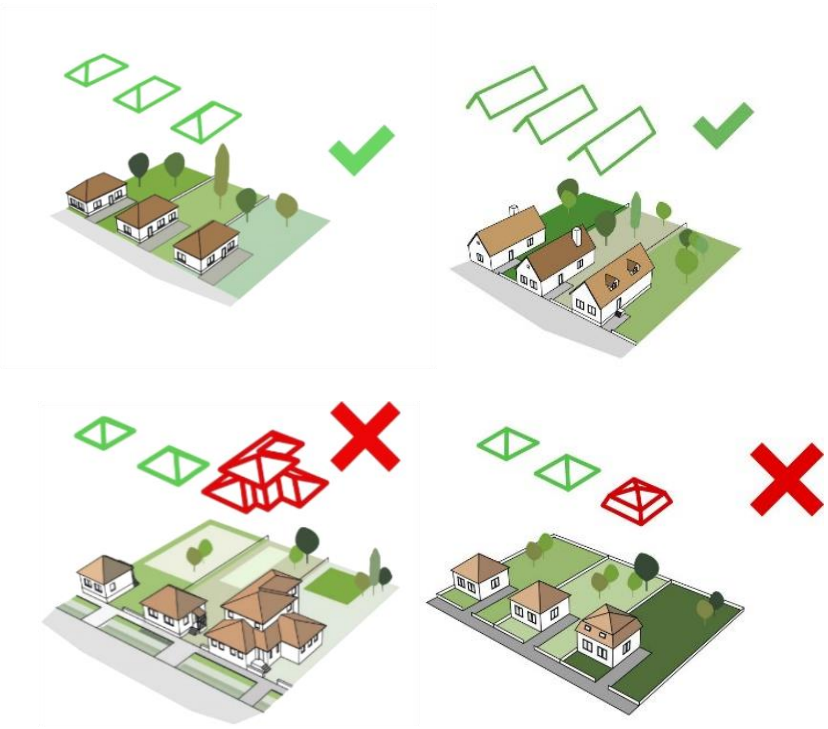

A sematikus ábrákon példa a településképbe illeszkedő tetőformájú épületre.

TEREPALAKÍTÁS

Lejtős terepre, hegyoldalba a táj megváltoztatása nélkül is lehet építkezni. Bizonyos esetben érdemes a földbe süllyeszteni a házat vagy szinteltolást alkalmazni, de alapvetően keressük a sík területet. Ajánlott követni a domborzat vonalait.

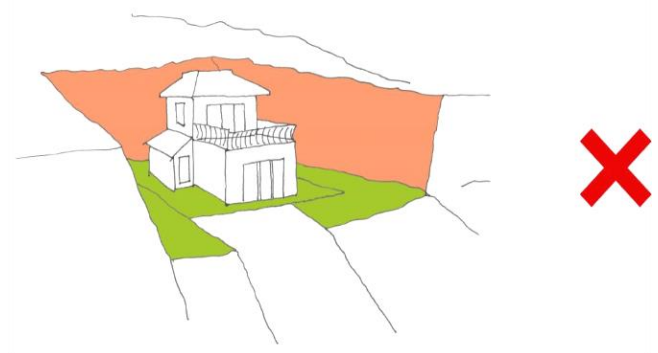

SZÍNEK

A településen a fehér vagy világos „földszínek" a jellemzőek. A természetes anyag- és színhasználattal egységes településkép jön létre. Az eltérő, kirívó színű épületek nem illeszkednek a meglévő házakhoz.

Nem elfogadhatóak a rikító fémlemezfedések vagy burkolatok sem.

Példa megfelelő színhasználatra. Javasolt a világos pasztellszínek használata, sötét színű faablakokkal.

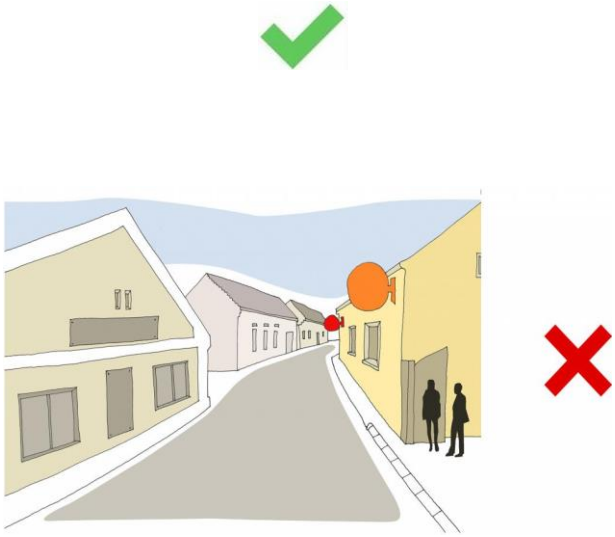

Somlóvásárhely szőlőskertes területe és külterülete

TELEPÍTÉS

A hegyoldalon fekvő szőlőskerteknél szabadonálló a beépítés, az épületek főhomlokzata általában a lejtő felé néz.

Somlóvásárhely külterületén mezőgazdasági épületek, üzemek is találhatók. Itt a beépítés laza, nem egységes, az adott funkció technológiájához alkalmazkodik. Az itt található telkeken gyakran belső úthálózatok alakultak ki.

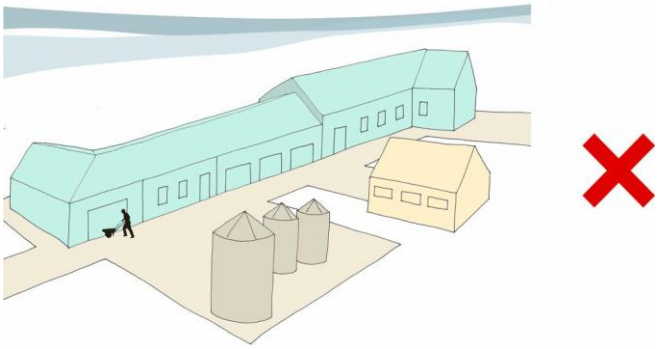

TETŐHAJLÁSSZÖG

A külterületen is jellemző az egyéges hajlásszög megtartása.

A meglévő épületek közé épülő új házaknak hasonló tetőhajlásszöggel kell épülniük, mint környezetükben lévőké. A túl magas, illetve túl alacsony hajlásszögű tetővel rendelkező épületek nem illeszkednek a település utcaképébe.

MAGASSÁG

A külterületeken is törekedni kell arra, hogy a területen található épületek magasságához alkalmazkodjunk.

A meglévő épületek közé ékelődő új házaknak hasonló magassággal kell épülniük, mint a környezetükben lévőké. A túl magas házak nem illeszkednek a falu utcaképébe. A sematikus ábrán, illetve fényképeken példa a településen javasolt épületmagasság illeszkedésére.

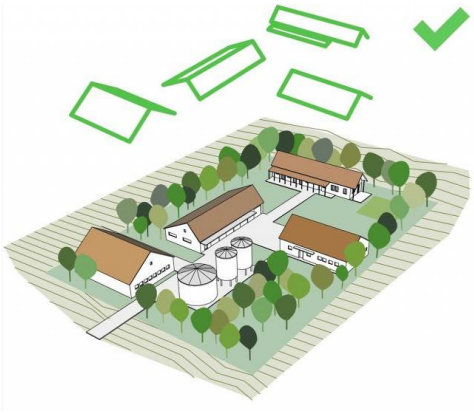

TETŐFORMA

A külterületen lévő épületek tetőformái általában egyszerű nyeregtetők, kontyolás és összetett tető alkalmazása nem jellemző.

A külterületen is lényeges, hogy megtartsuk a településre jellemző tetőformákat, attól eltérni nem javasolt, hogy ezzel szép településkép kialakítását segítsük elő.

KERÍTÉSEK

A településen mind a tömör, mind az áttört kerítések is elfogadhatók, igazodva az adott utcaképhez. Az utcavonalas központi településrészeken meghatározó és elfogadható a tömör, átláthatatlan kerítés. Ennek ellenére a kezeletlen felületű, betonos kerítés kerülendő. Ajánlott a ház színével megegyező színvilágú kerítések alkalmazása. Településképileg meghatározó elem az egykori uradalmat határoló tömör, épített kerítés.

Somlóvásárhely bizonyos területein (Vasút u.) célszerű a ház színével harmonizáló áttört kerítések tervezése. A teljesen áttört drótfonatos kerítést utcafronton próbáljuk kerülni. Új építésnél alkalmazkodjunk az adott utcában jellemző kialakításhoz.

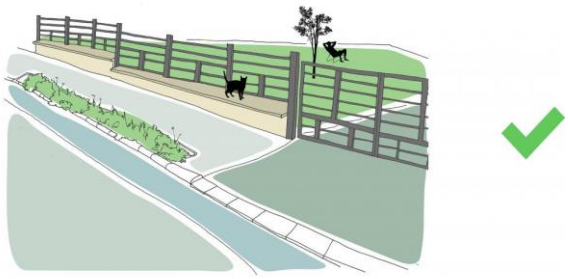

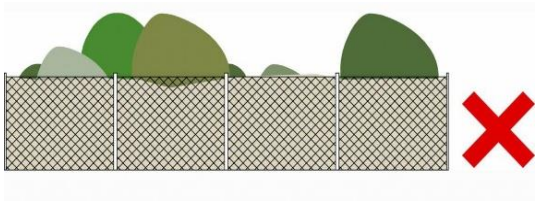

Ajánlott kerítések a településen, lábazattal, oszloppal, vagy ezek nélkül.

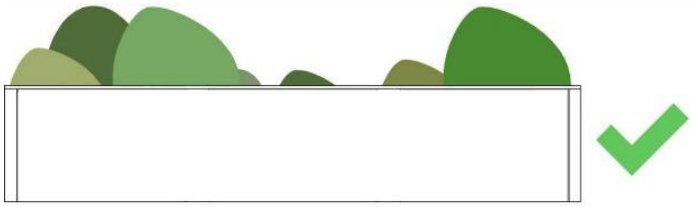

A településközpontban inkább tömör, a település széle irányában inkább áttört kerítéseket találunk. Helyenként a kapu kis tömör falszakaszokkal egészül ki, nyerstégla, vagy vakolt felület, sötét színű fa, vagy fém kapuval, ami már-már zártsorú hatást kelt. Javasolt tömör téglakerítés, nyers, vagy vakolt felülettel, fa nyílászárókkal.

Külterületi részeken a telkek között vagy nincsenek kerítések, vagy egészen alacsony, jelképes elválasztás van. A településen helyenként áttört kerítések is megfigyelhetők, melyek jellemzően fából készültek.

A növényalkalmazást jelentősen befolyásolja a potenciális vegetáció, mely itt a Pápa-Devecseri sík déli részén a cseres-kocsányos tölgyes. Ennek névadó fajai a kocsányos tölgy, illetve a csertölgy, melyek méretükből adódóan leginkább parkfának alkalmasak, illetve előbbinek ismerjük oszlopos habitusú *'Koster'* és *'Fastigiata Koster'* fajtáit, melyek kisebb helyigénnyel rendelkeznek.
Elegyfajok közül jelentős a közönséges nyír, melynek alapfaján túl népszerűek a kiskerti telepítésre is alkalmas, kompakt fajtái. Ezek közül a *'Laciniata'* szeldelt leveleivel díszít, a *'Youngii'* csüngő koronájával gyönyörködtet, míg a *'Bíbor'* és a *'Purpurea'* különlegessége sötétbordós, szinte lilás lombszínében rejlik.

Fontos megemlíteni a közönséges gyertyánt, melynek előnyös tulajdonsága, hogy jól metszhető, alakítható, így akár sövényt is nevelhetünk belőle. Ilyen célra javasolható például a *'Lucas'*. Ezen kívül ismert még számos másik fajtája: a csüngő koronájú *'Pendula'* igazi különlegességnek számít habitusának köszönhetően, az oszlopos *'Fastigiata'* és *'Frans Fountaine'* fajták pedig utcafásításra is alkalmasak. A *'Monumentalis'* nevével ellentétben alacsony, kompakt fajta, kecses, kúpos koronájával szép szoliter fája lehet a kertnek.
Megemlítendő még a vadkörte, mely igen szép szoliter fává nő, és ehető, fanyar ízű termése miatt is közkedvelt. Helyet kaphat szőlőskertekben is, akárcsak a közönséges dió. Ugyancsak előfordul a társulásban a méretéből adódóan leginkább parkokba telepíthető mezei szil, melynek alapfaján túl választható különleges tarka levelű változata, a *'Variegata'* is. Galagonyák közül az egybibés galagonya bátran ajánlható kiskertekbe, hiszen nem igényel nagy helyet, igénytelenségének és ellenállóságának köszönhetően pedig kiválóan alkalmas közterületi telepítésre is. Alapfajából nyírott, illetve nyíratlan sövény is kialakítható, oszlopos fajtája a *'Stricta'* és a keskeny, kúpos koronát nevelő *'Toba'* pedig utcafásításra alkalmasak. Utóbbi halvány rózsaszín virágaival és sötétzöld leveleivel igazán különleges.

Cserjefélék közül elsősorban a húsos somot kell kiemelni, mely egykor a Somló lankáit borította. Tulajdonképpen erről a cserjeféléről kapta a vulkáni tanúhegy a nevét. Később helyére szőlőt telepítettek, így jelenleg is szőlőültetvények sokasága határozza meg a táj karakterét. A húsos som fajtái közül javasolható a *'Jolico'*, melynek nagyméretű, C vitaminban gazdag termései finomak és rendkívül egészségesek; valamint a *'Kazanlak'*, mely kifejezetten ellenálló kórokozókkal, kártevőkkel szemben.

Telepíthetünk bátran rózsaféléket is, melyek egész nyáron át elbűvölnek gyönyörű virágaikkal és illatukkal. Örökzöldek közül nyugodtan választható a közönséges boróka, melynek számos fajtáját ismerjük. Oszlopos habitusúak köréből legnépszerűbb a tömött, sűrűn ágas *'Hibernica'* és *'Suecica'*, valamint a karcsú koronájú *'Bakony'*, elterülők közül pedig gyakran telepített a *'Repanda'* és a *'Green Carpet'*.

Helye van ezen kívül a cserjés pimpónak is a kertekben, közterületeken egyaránt, alkalmas alacsony nyíratlan sövénynek, talajtakarónak, de utak szegélyezésére is kiváló és egész nyáron virágzik. Fajtái közül népszerű többek között a *'Goldteppich'* és a *'Goldstar'*.

Lágyszárúak alkalmazására is számos lehetőség nyílik kertekben, közterületeken egyaránt. Utóbbi esetében leginkább a nagyobb méretű, virágágyi fajok jöhetnek szóba, míg kertekben bátran létesíthetünk akár sziklakertet is, hiszen nem hat tájidegen elemként a területen. Miután a Somlót bazalttufa alkotja, célszerű ezt alkalmazni a sziklakertekben is, vagy ennek hiányában más, hozzá hasonló kőzetet.

A sziklakertekben megjelenhetnek párnás habitusú díszfüvek, például csenkeszek vagy sásfélék, de helyet kaphatnak különböző virágaikkal díszítő fajok is, mint például a sziklai ternye vagy különböző harangvirágok.

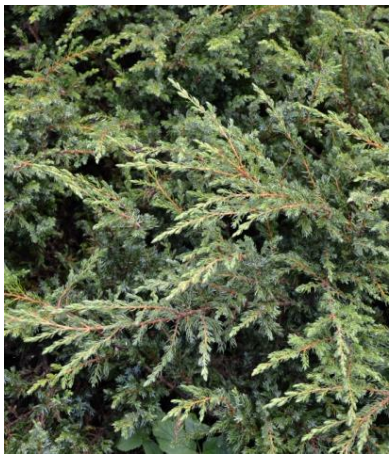

A kertek elrendezését illetően megállapítható, hogy a klasszikusnak vett előkertek kevésbé jellemzőek errefelé, a lakóházak általában telekhatáron állók. Mellettük az oldalkert díszítő funkciót tölt be, vagy autóbeállóként szolgál, haszonkerti felhasználásuk nem jellemző.

Gyakran ültetett növények ezekben az oldalsó kertrészekben a rózsák, illetve különböző örökzöldek: fenyők, tuják, borókák. Javasolható a kerítés szigorú vonalvezetésének oldására nyírott vagy nyíratlan sövények használata, például gyertyánnal vagy galagonyával, illetve miután jellemző a térségre a szőlőtermesztés, bátran létesíthető szőlőlugas is.

A Somlót alkotó bazalttufa változatos felhasználása jellemző a kertekben. Megjelenhet épületek, kerítések lábazatában, de akár sziklakertek kőanyagaként is.

Sziklakertet célszerű a kert hátsó felében a pihenőkertnél kialakítani, méghozzá nem kőkupacként, hanem meglévő épített elemhez, például lépcsőhöz, teraszhoz kapcsoltan. Ilyen formában indokolt a létesítése, kialakításával harmonikus összképet teremthetünk a kertben megidézve a táji adottságokat.

Helyet kaphatnak bennük a már említett évelőkön túl kisméretű terülő borókák, mint például a közönséges boróka *'Repanda'* fajtája, illetve a cserjés pimpók közül is ismerünk kisebb, sziklakertbe is telepíthető fajtákat, ilyen például az *'Elizabeth'*.

Ezek a sziklakertek a cserjékhez, fákhoz hasonlóan ugyancsak részt vesznek a homorú térfal kialakításában békés zugot teremtve a hátsókertben. Pihenőkerten túl akár kisebb veteményes is kialakítható, ahol különböző zöldségfélék, gyümölcsök termelhetők meg.

ERKÉLYEK, TORNÁCOK

A magyar népi építészet jellegzetes eleme az oszlopos tornác, aminek épülethez viszonyított elhelyezkedése tájegységenként illetve a tulajdonos vagyoni helyzete függvényében is változó volt.

Somlóvásárhelyen csak elvétve figyelhetünk meg tornácokat, elsősorban a központi településrészen. Jellemző a tornác utca felől történő megnyitása, kosáríves árkádsorral és mellvéddel.

Az alsó képeken néhány példa látható a változatos tornáckialakításra.

ANYAGHASZNÁLAT

Településképi szempontból ajánlott anyaghasználat: fa, terméskő, hódfarkú cserép, hornyolt cserép, sajtolt tetőcserép.

Településképi szempontból kerülendő anyaghasználat: hullámpala, trapézlemez, bitumenes zsindely, fém cseréplemez. Kerüljük ugyanazon tetőfelületen különböző fedési anyag használatát. A képek nem a településen készültek.

AJTÓK, ABLAKOK

A településen az épített, tömör kerítések dominálnak, melyek a kerítésbe beillesztve, a főhomlokzattól külön épült. Néhány jó példa fakapura, melyek az utca- és településképet javítják: fabetétes, nútolt deszkabetétes, napsugaras, halszálka betétes ajtó.

A településen többnyire nem túl nagy, szimmetrikus ablakok figyelhetők meg, a sarkoktól viszonylag távol. Az épületek utcai homlokzatán árnyékolásra, külső tokos műanyag redőny helyett alkalmazzunk fa zsalugátert. Nyílászárók javasolt színvilága a barna, sötétbarna, sötétzöld.

Ablakokra jó példák:

JÁRDÁK, BURKOLATOK

A beton, aszfalt burkolat helyett javasolt természetes anyagú burkolatkialakítás. Anyaga lehet természetes kő, bazalt.

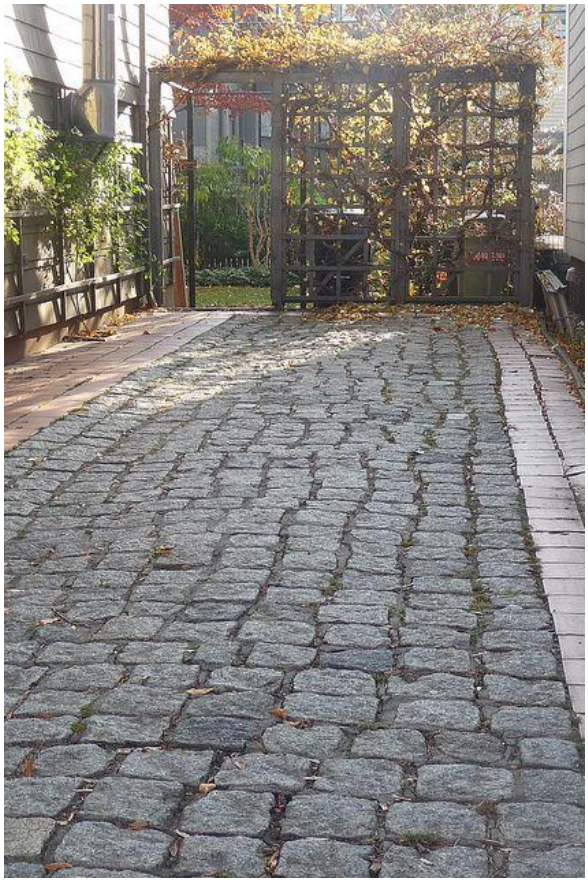

HOMLOKZATKÉPZÉS

A településen az utcára merőleges telepítésű lakóházak rendszerint egy nagyobb vagy kettő kisebb ablakkal néznek az utcára. A település központjában jól megfigyelhető a vakolatdíszes osztópárkány, a kis padlásszellőzők, valamint helyenként a díszes oromazt kialakítása is. Somlóvásárhelyen találunk szépen felújított lakóházakat is.

RÉSZLETEK

Az építészeti részletek szép formálása a népi építészet jellegzetessége volt, melyre a településen is találunk jó példákat. Kiemelendő a római katolikus Szent István első vértanú templom. A Szabadság tér melletti barokk stílusú templom műemléki védelem alatt áll. Továbbá kiemelendő a szintén védelem alatt álló római katolikus Szent Margit kápolna, illetve a közvetlen mellette található Szent Háromság kápolna is.

Az egyes virágdíszek, illetve a kiállított régi tűzoltóautó is az összkép egységéhez járul hozzá.

6

MAI PÉLDÁK

Meglévő épület felújítása a településkarakterbe illeszkedően

Hagyományos paraszthá̧z felújításoknál törekedjünk arra, hogy az épület megőrizze az eredeti karakterét, stílusjegyeit. Az utcai homlokzaton lévő két kis, osztott faablakot ne cseréljük nagyobbra, ne helyezzünk elé külső tokos, műanyag redőnyt, betekintés elleni védelemnek inkább zsalutábla, vagy zsalugáter kialakítása javasolt.

Esetleges energiahatékonysági korszerűsítés esetén a fehér színű nyílászárók helyett, célszerű barnás árnyalatú fa szerkezetek beépítése.

A hagyományalapú fejlesztés ott kifejezetten ajánlott, ahol még a településkép őrzi egykori képét. A hagyományokat tisztelő felújítások szép példákat eredményezhetnek. Az alábbi kép a településen épített szép példát mutat.

UTCÁK, TEREK

7

A település közterei rendezettnek mondhatók. A házak csak a peremterületeken csatlakoznak előkerttel az utcához, ahol az út mellett szintén zöldfelület található.

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

8

A településközponti részeken a színes fényreklám helyett a hagyományos cégérek elhelyezése javasolt. Somlóvásárhelyen működő borkimérésre és –árusításra ajánlott cégérek:

A színes, nagyméretű molinók kerülendők.
A kép nem a településen készült.

9

IMPRESSZUM

SOMLÓVÁSÁRHELY KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

HONLAPCÍM: www.somlovasarhely.hu
E-MAILCÍM: hivatal@somlovasarhely.hu
CÍM: 8481 Somlóvásárhely, Szabadság tér 1.
TELEFON: 06-88 236-001
POLGÁRMESTER: Marton Zsolt

FŐÉPÍTÉSZ: Farkas István
FŐÉPÍTÉSZ E-MAILCÍME: somlovasarhely@foepitesz.com

SZERKESZTETTE: Kovács Krisztián
SZÖVEG: Bodnár Emőke, Kovács Krisztián, Kőrösi Emese Edit, Pintér Réka
FOTÓ: Sárdi A. Zoltán
ÁBRÁK: Lechner Nonprofit Kft.
GRAFIKAI TERVEZÉS: Bodnár Emőke, Kőrösi Emese Edit

Somlóvásárhely, 2018. február 12.

A kézikönyvben szereplő fotók nem kizárólag a településen készültek!
Az építészeti útmutató, a mai példák és a reklámhordozókkal kapcsolatos témakörökben szereplő javaslatok között máshol készült fényképeket is beillesztettünk saját adatbázisunkból, hogy olyan mintákat tudjunk bemutatni, amely a település arculatát, karakterét pozitív irányban módosíthatja.

A kézikönyvben kerülendő példaként csatolt fényképek nem a településen szereplő részleteket mutatnak!